

Дев'ять запитань про застосування ДСТУ в публічних закупівлях

У період воєнного часу суттєвих змін зазнала сфера стандартизації: десятки стандартів були скасовані, остаточно канули у небуття безліч ГОСТів, які ми успадкували ще з радянських часів та від СНД. У статтях Радника ми вже торкалися питань стандартизації — у пригоді стане публікація [«Належна якість: оцінка відповідності в публічних закупівлях»](#). А сьогодні відповідаємо на питання наших читачів.

Коли й для кого ДСТУ обов'язкові?

Перше, що маємо знати про ДСТУ, тобто державні або ж національні стандарти України, — це те, що **вони не є нормативно-правовими актами**, а отже їх застосування здебільшого є добровільним (стаття 23 Закону України «Про стандартизацію»).

Винятками є лише три випадки:

на ДСТУ посилається документ, що є обов'язковим до застосування, насамперед технічний регламент. Такі ДСТУ завжди будуть у вільному доступі, зокрема на сайті ДП «УкрНДНЦ» за посиланням <https://uas.gov.ua/standardization/natsionalni-standarty-na-yaki-ye-posyla;>

виробник товару/надавач послуги/виконавець роботи декларує відповідність пропонованого ним товару/роботи/послуги конкретному ДСТУ. Такі ДСТУ не обов'язково будуть у вільному доступі, а ДСТУ ISO гарантовано НЕ будуть у вільному доступі, оскільки актом ISO POCOSA «Політика щодо розповсюдження, продажу та відтворення публікацій ISO та захисту авторських прав ISO» прямо встановлено, що публікації ISO та національні документи або їх частини не повинні бути надані користувачам безкоштовно, крім цілей розроблення національних стандартів, за винятком випадків, коли це прямо затверджено Радою ISO. Тексти таких стандартів можна придбати або у вже згаданого ДП «УкрНДНЦ» (посилання на каталог <http://katalog.uas.org.ua/>), або в інших організацій-розповсюджувачів (знову ж таки з дозволу ДП «УкрНДНЦ»);

обов'язковість застосування (відповідності) ДСТУ встановлена в договорі та/або в тендерній документації та служить для контролю якості виконання зобов'язання постачальником/виконавцем/підрядником. Таке посилання може зробити обов'язковим для сторін договору будь-який нормативний документ.

Зверніть увагу: навіть обов'язкові ДСТУ встановлюють лише мінімальні вимоги!

Тобто сторони договору про закупівлю (або ж замовники в тендерній документації)

можуть на власний розсуд підвищити вимоги щодо якості предмета закупівлі (договору).

У такому випадку постачальник, продукція/роботи/послуги якого відповідають стандарту, однак не дотягують до умов закупівлі (договору), опиниться в статусі постачальника товарів/робіт/послуг неналежної якості.

Орієнтовні приклади ви завжди знайдете в розділі [«Договори та додаткові угоди»](#).

ДСТУ — це лише для товарів?

Ні, ДСТУ — це не лише про якість товарів. Чимало ДСТУ стосуються саме сфери послуг або взагалі мають універсальний характер. Найвідомішими з таких універсальних документів є ДСТУ ISO 9001:2015 «Системи управління якістю. Вимоги» (ISO 9001:2015, IDT) та ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 14001:2015, IDT) — стандарти, що можуть бути застосовані у будь-якій сфері діяльності.

Відповідно до пункту 6.1 ДСТУ 3279-95 «Стандартизація послуг. Основні положення» об'єктами стандартизації у сфері послуг є:

організаційно-технічні й загальнотехнічні методи і засоби;

процеси надання послуг і обслуговування, з урахуванням їх здійснення;

групи та підгрупи однорідних послуг;

вимоги до послуг і обслуговування.

Увага: сертифікація послуг можлива, лише якщо для них існують нормативні документи (у тому числі ДСТУ). Якщо нормативних документів, які визначають еталон, не існує, то і сертифікат «Відповідає ДСТУ...» отримати неможливо.

Приклад 1

Готельні послуги сертифікуються відповідно до ДСТУ ISO 22483:2022 «Туризм та пов'язані з ним послуги. Готелі. Вимоги до послуг» (ISO 22483:2020, IDT); послуги з чищення — відповідно до ДСТУ EN 13549:2005 «Послуги з чищення. Основні вимоги та рекомендації щодо системи контролювання якості» (EN 13549:2001, IDT).

А от для правничих послуг жодного окремого ДСТУ не існує: для надання правничої допомоги в Україні функціонує адвокатура, а право на роботу адвокатом дає свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю — і жодної додаткової сертифікації не проводиться, що, однак, жодним чином не перешкоджає, скажімо, адвокатському бюро

впровадити у своїй роботі ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосовування» і пройти процедуру сертифікації.

Чи гарантує позначка «згідно з ДСТУ» належну якість?

На жаль, ні. Сама по собі позначка «згідно з ДСТУ» не є запорукою якості товару, роботи чи послуги, однак свідчить принаймні про намір виробника дотримуватись вказаних нормативних документів і створює механізми для притягнення недобросовісного виробника до відповідальності за неналежну якість товару/роботи/послуги. Що це за відповідальність — читайте далі.

Яка відповідальність за недотримання ДСТУ?

Як зазначалося вище, як правило, ДСТУ не обов'язкові до застосування, і в такому випадку жодної відповідальності за їх недотримання не наступає. Інша річ, якщо ДСТУ з наведених вище причин набуває обов'язкової сили.

Якщо обов'язковість застосування (відповідності) ДСТУ встановлена в договорі, то невідповідність ДСТУ є порушенням умов договору в частині якості. Відповідно до частини 2 статті 231 ГКУ у разі, якщо порушено господарське зобов'язання, у якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, **якщо інше не передбачено законом чи договором**, у таких розмірах:

за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі 20 % вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг).

Якщо виробник товару/надавач послуги/виконавець роботи декларує відповідність пропонованого ним товару/роботи/послуги конкретному ДСТУ, а на ділі його продукція/послуги/роботи вказаним вимогам не відповідає, то маємо обман споживачів і реалізацію неякісної продукції, що тягне за собою не лише **штрафні санкції з боку держави**, але й **цивільну відповідальність за завданий збиток**.

Відповідно до пунктів 4 і 5 частини 1 статті 23 Закону України «Про захист прав споживачів» у разі порушення законодавства про захист прав споживачів суб'єкти господарювання сфери торговельного та інших видів обслуговування несуть відповідальність за:

виготовлення або реалізацію продукції, що не відповідає вимогам нормативно-

правових актів стосовно безпеки для життя, здоров'я та майна споживачів і навколишнього природного середовища, — у розмірі 300 % вартості виготовленої або одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (тобто 425 грн), а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, — у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850 грн);

реалізацію продукції, забороненої відповідним державним органом для виготовлення та реалізації (виконання, надання), — у розмірі 500 % вартості одержаної для реалізації партії товару, виконаної роботи, наданої послуги, але не менше 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1700 грн), а у разі, коли відповідно до закону суб'єкт господарської діяльності не веде обов'язковий облік доходів і витрат, — у розмірі 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1700 грн).

Корисною для вас може стати [шпаргалка уповноваженої особи замовника про відповідальність](#).

Яка різниця між ДСТУ та ТУ?

Відповідно до статті 1 Закону України «Про стандартизацію»:

стандарт — нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, **та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері;**

національний стандарт — стандарт, прийнятий національним органом стандартизації та **доступний для широкого кола користувачів;**

технічні умови — нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги.

Тобто ДСТУ — загальні нормативні документи, створені для всіх і спрямовані на впорядкування конкретної сфери діяльності; ТУ — індивідуальні нормативні документи, створені їх авторами для індивідуального використання особисто, або ж на договірних засадах і третіми особами.

Вказана обставина означає, що вимога тендерної документації про відповідність пропонованої продукції/робіт/послуг умовам конкретних ДСТУ є конкурентною — бо ж

ДСТУ створені та однакові для всіх, а от умовам конкретних ТУ — є дискримінаційною, бо зобов'язує учасників звернутися до одного-єдиного конкретного власника таких ТУ.

На відміну від ДСТУ, технічні умови стають обов'язковими тільки в порядку самодекларації (тобто виробник заявляє, що його продукція створена відповідно до таких-то ТУ) або відповідно до умов договору.

У законодавстві посилання на ТУ ви не знайдете. Усі технічні умови — це об'єкти права інтелектуальної власності, доступ до їх текстів обмежений.

Наявність ТУ конкретної назви, зареєстрованої за конкретним підприємством, можна перевірити у вільному доступі на сайті ДП «УкрНДНЦ» за посиланням <http://csm.kiev.ua/tu>. Однак майте на увазі, що можливості вільного пошуку вельми скромні.

Користуючись каталогом технічних умов (особливо якщо ви не знаєте їх точної назви чи позначення/номера), рекомендуємо здійснювати пошук в позначеннях і назвах ТУ за ідентифікаційним кодом юридичної особи в ЄДРПОУ, адже цей код завжди включається до позначення ТУ.

Яка різниця між ДСТУ та ISO?

ДСТУ — національні стандарти, які видає національний орган зі стандартизації. Таким органом є Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»), функції національного органу стандартизації України на якого покладені розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1163-р від 26.11.2014.

ISO — скорочена назва Міжнародної організації із стандартизації (International Organization for Standardization), а відтак і позначка стандартів, розроблених цією організацією, що спрямовані на глобальну стандартизацію процесів, а отже і спрощення міжнародної торгівлі.

Якщо ми бачимо дві аббревіатури поряд — «ДСТУ ISO», це означає, що відповідний стандарт створений методом перекладу (тобто міжнародний стандарт було офіційно перекладено та схвалено до застосування в Україні).

Зауважимо, що стаття 17 Закону України «Про стандартизацію» прямо зобов'язує ДП «УкрНДНЦ» не вигадувати велосипед, а створювати стандарти насамперед на базі міжнародних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них, якщо вони вже прийняті або перебувають на завершальній стадії розроблення, або відповідних їх частин, крім випадків, якщо такі стандарти, кодекси та зміни є неефективними або невідповідними, зокрема з огляду на недостатній рівень захисту, суттєві кліматичні чи географічні фактори або технологічні проблеми. Такий підхід — запорука уніфікації українських та міжнародних стандартів, а отже один із факторів виходу українських товарів/робіт/послуг на міжнародний ринок.

Читайте також [«Оскарження сертифікатів ISO: \(не\)задоволені скарги»](#).

Що таке ГОСТ і чи діють вони в Україні?

Сьогодні аббревіатуру «ГОСТ» застосовують і до стандартів, що були прийняті в колишньому СРСР, і до стандартів, прийнятих після набрання чинності Угодою про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13.03.1992. Про це домовилися сторони зазначеної Угоди, про що безпосередньо зазначено в абзаці 4 статті 1 цієї Угоди. Інакше кажучи, ГОСТ — це міждержавний стандарт, що діє на території СНД.

Увага! В Україні ГОСТи працюють лише у випадку відсутності національного стандарту і лише до моменту прийняття відповідного національного стандарту.

Чи можна включати до тендерної документації посилання на нечинні ДСТУ (ГОСТ)?

Посилання в тендерній документації на нечинний ДСТУ, ГОСТ чи будь-який інший нечинний нормативний документ працюватиме до першої скарги, адже жоден нечинний акт не може створювати юридичні наслідки. І Мінекономіки, і ДП «УкрНДНЦ» у своїх [роз'ясненнях](#) наголошують: якщо ГОСТ скасовано національним органом стандартизації, він вже не має статусу нормативного документа, а є звичайним текстом.

Якщо з певних причин замовник хоче або вимушений включити до тендерної документації посилання на нечинний нормативний документ, необхідно обов'язково надати учасникам можливість альтернативи.

Приклад 2

На заміну скасованому ГОСТу прийнято ДСТУ з пом'якшеними вимогами. Однак замовника не влаштовують пом'якшені вимоги, оскільки це може призвести до несумісності новопридбаних товарів з раніше закупленим обладнанням. У такій ситуації замовнику виправдано вимагати підтвердження якості на рівні скасованого ГОСТу, однак доцільно робити це не у вигляді прямого посилання («купую лише товари, що відповідають такому-то ГОСТу»), а у вигляді переліку додаткових вимог, яким має відповідати предмет закупівлі (поряд з відповідністю чинному ДСТУ).

Що робити, якщо ДСТУ втратив чинність під час

виконання договору?

Втрата чинності ДСТУ (чи іншого нормативного акта), як правило, не впливає на умови самого договору про закупівлю, адже відповідно до статті 629 ЦКУ договір є обов'язковим для виконання сторонами.

Інша річ, якщо внаслідок змін у ДСТУ предмет договору втратив актуальність для замовника. У таких випадках сторони можуть або зменшити обсяг закупівлі ([підпункт 1 пункту 19 Особливостей](#)), або покращити якість без зміни ціни ([підпункт 3 пункту 19 Особливостей](#)).

Більше корисних матеріалів ви завжди можете знайти в електронній книзі [«Особливості здійснення публічних закупівель на період дії воєнного стану та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування»](#):

NOVINI | СТАТТІ | ІНСТРУМЕНТИ | КОНСУЛЬТАЦІЇ | НАВЧАННЯ | ТЕНДЕРНИЙ СУПРОВІД | ВІДЕО

Радник у сфері публічних закупівель
Все для закупівель на одному порталі

Підписатися

ЗАМОВНИКАМ ^ | УЧАСНИКАМ ^ | ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ ^ | ПРАВОВА БАЗА ^ | ЖУРНАЛИ | **КНИГИ** | ТЕСТИ

Головна — Книги

Особливості здійснення публічних закупівель на період дії воєнного стану та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування

4784 22 Грудня 2023

Один відомий письменник якось сказав, що перемога є там, де є рух вперед. З порталом «Радник у сфері державних закупівель» ти приречений на перемогу та невпинний закупівельний розвиток. Тим більш, що життя осіб, дотичних до сфери публічних закупівель, не стоїть на місці, і редакція portalу RADNUK.COM.UA невпинно крокує в ногу з усіма закупівельними змінами. Тож, крокуйте з нами та читайте електронну книгу «Особливості здійснення закупівель на період дії воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування».

Буква Закону

- [Нормативка щодо публічних закупівель: стаття, яку варто зберегти](#)
- [Нормативно-правова база, що зазнала змін з 19.10.2022](#)
- [Порівнюємо редакції постанови Уряду про Особливості здійснення закупівель до та після 18.10.2022](#)
- [Огляд змін, які відбулися у зв'язку з ухваленням наказу ДП «Прозорро» від 20.10.2022 № 25](#)